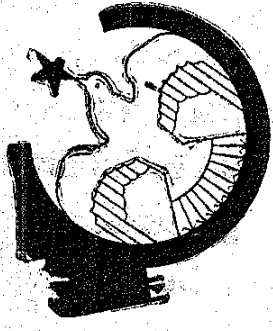

Hayat

*Hayata. daima hayata.. dün-
yaya daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt I. 15 Eylül 1929. Sayı: 139

Müşahade:

Maarif siyasetimiz

İktisadî noktai naazardan

*[Cumhuriyet Maarifinin genç ve kıymetli vekili, mecmu-
amızın fahrî tahrir-heyeti reisi Cemal Hüsnü Beyin 20 Haziran
1921 tarihli Yeni Cün'de çıkan bir makalesini sayfalarımıza
naklediyoruz.*

*Hayat, bu sayısından itibaren, Cemal Hüsnü Beyin
kalemi ile kuvvetli bir yardımcı bulmuş olduğunu aziz
okuyucularına müjdeler.]*

Maarilin neşir ve tamimi için iktisadî kuvvetlerin inkişafı nasıl lâzımsa iktisat kuvvetlerinin inkişafı için de Maarif o nisbette mühimdir. Bu iki saha biri birinin mütemmimidir.

Maarif siyaseti hemen her memlekette büyük mıkıyasta sanayi ve ticaretin inkişafı zamanına kadar başlıca üç devrede geçti:

İlk devrede mekteplerin vazifesi bir taraftan ruhanî vezâifi talim ve icraya kadir uzuvlar yetiştirmek, diğer taraftan halka dinî akideler telkinile çocukları merasimi diniyeyi hakkile ifa edebilir bir hale getirmektir. İkinci devrede mektepler bu sırf ruhanî mahiyetten çıkarak feylesof ve filologların idaresine intikal ediyor, ve millî şeklini alıyor. Burada tahsil daha ziyade edebî ve bedîîdir Vatan mefhumu bu devrede ikinci bir din akidesi hükmüne geçmiştir. Bundan sonra ensiklopedik ilim devresi geliyor. Mekteplerin programı umumiyetle li saniyat, tarih, riyaziyyat ve tabiiyat esaslarını ihtiva eder.

Yüksek sanayi ve ticaretin inkişafı

zamanına tesadüf eden son zamanlarda milletlerin tahsil siyasetleri yavaş yavaş daha şe'nî (realist) ve amelî esaslara doğru tebdili istikamet ediyor. İlim fevkalâde tenevvü etmiş ve çok karışık bir şekil almıştır.

Artık umumî ihata şart değildir. Fikrî ve cismî iktidar nisbetinde her hangi bir şubede ihtisas peyda edilmeğe çalışılıyor. Hayat senelerinin daha çok kıymeti vardır. Dünya istihsalâtı mümkün olduğu kadar çabuk ve çok uzuvlara mühtaç; bunun içindir ki darülfünunların yanında teknik enstitüler çoğalıyor. Evelce yalnız darülfünuna methal olmağa yarayan talî mektepler doğrudan doğruya hayata adam yetiştiriyorlar. Yüksek ve aristokratik edebî ve ilmî tahsil yerine daha ziyade demokratik ilmî, amelî bir tahsil yol alıyor.

Bizim bu günkü tahsil siyasetimiz, bilhassa yukarıda saydığımız ikinci ve üçüncü devrelere isabet eden kısımda tecelli ediyor. Memleketin istihsalât esaslarıyla intibak etmiş değildir. Son senelerin mahsulü olarak bir çok talî

mektep mezunlarına malik bulunuyoruz. Fakat bunların istihsalât sahasında oynadıkları rol maalesef görüyoruz ki hiçtir. Ve bu sistemle bundan başka da bir şey yapılamaz. Bunların hepsi mekteplerden çıktığı gün darülfünuna devam edemezde, hayata atılmak mecburiyetinde kalırlarsa (ne yapacağı?) sualile ellerini böğürlerine dayıyorlar.

Mahmut Esat Beyin pek güzel söylediği gibi bu günkü Maarifimiz zengin Maarifidir. Ve bu nevi tahsille biz hatta birinci devrede olduğu kadar Maarifi tamime bile muvaffak olamadık. Filhakika birinci Maarif devremizde en uca köylerimize kadar bir zamanlar Garbin (Seminer, Akademi) denilen yüksek tahsil müesseselerile boy ölçüşecek medreselerimiz vardı. Sonra diğer memleketlerde dinî tahsili yalnız bir sınıfa mahsus aristokratik bir tarzda iken bizde tamamen demokratik şekilde idi. Kur'ani Kerim, Mevlüdi Şerif okuyabilen kız, erkek çocukların adedi denebilir ki köylerimizde bu gün okuyup yazma bilenlerin adedinden belki de fazla idi.

Hindistan Minyatürleri

Miladın yedinci sekizinci asırlarında peygamberimiz Muhammedin suvarileri; dünyayı istila etmek üzere bulunan şarkî Roma ile İrana, cenubî Fransaya, Sicilyaya, Hindisrana kadar islâm dinini yapmışlardı bu din de yalnız Allah itikat idi Acem İmparatorluğunun tesisinden başlayıp bin beşyüz sene sonra Sibiriyadan Bahri-muhit Hindiye uzanan ve (marfopolinin) anladığı Cengiz Mongol imparatorluğu ile kemal eden bu kuvvetli tarihi inkişaf en yüksek noktasına vasil olmuştu, bu inkişaf malûm olan şarkın çehresini yaratmıştı. Çobanlık ile yaşayan bu milletlerin medeniyellerine daimi bir hamlesi vardı. Medeniyetlerinde hayatın bir çok mihrakları sayısız ilahları ile zengin şehir hayatı, yüksek tas-

nefret duyuruyor. Allah hakkındaki tasavvurunu bulandırıyor. Bunun için islam dindarları ilk önce san'ate düşman oldular, ve onu adi, dünyevi bir heves olarak telakki ettiler. İslam dünyasının bizim anladığımız manada

miin kürsüsünde halife dinsizliğe karşı mücadele ederken bir taraftan kendisi muganniyeler, güzel kadınlarla dolu olan ve banyo edilen, şarap içilen sarayının münzevi yalnızlığında eğleniyordu; o, sarayına san'atkârları aldı. En mahrem yerleri, rakkaselerin, ev, banyo sahnelerini resimlerle tezyin ettirdi.

Haruni Reşidin İmparatorluğu dağıldığından, Bağdat, Simarâ, Fustan harap olduktan, İmra, Maşatta çöl sarayları unutulduktan çok sonraları bile bu san'at hakim kaldı. Sultanlar, Emirler uzak sayfiyelerinde mebzulen böyle resim yaptırıyorlardı. kadın gözleiminden ziyade kitapların sahifeleri meşhur şairlerin büyük bedevi şeyhlerinin, ve Acem şahlarının kahramanlıklarını, âleme olan dindarlık muabbatlarını, Zeliha'nın Yakubun oğlu Yusuf'a karşı aşkını, içkide cüşuhuruşa gelen ayyaş sahnelerini tersim ediyordu.

Bir zaman serseri dolaşıp duan, şimdi ince adetlere alışmaya başlayan çöl süvarisinin bütün arzusu tabiatın güze liği, harp havesi, av muhabbetile tatmin edilebiliyordu.

O bütün medeniyeti kılıcı altına koyduğu milletlerden almış, yalnız onu kendi ihtiyaçlarına göre bir parça tadil etmiştir. Mogollar; bizans kilisesinin, zerdüşti Acemlerin, Çin'in resim tekniğini almış idi. Fakat o san'atte yeni bir üslup vardı. Çünkü bizim kurunvusata başlangıcı san'atımız, ki her genç san'at gibi hayatı tamamen sadıkane bir surette tasvir etmez, san'atkârların hoşuna giden tabiatın ilham alır. Halbuki bu resimler istila edicilerin cüşuhuruşu ve kahramanlıklarile doludur. Çöllerin temiz havasında renk haşmeti, gurupların altın ateşi, güneşin harareti gittikten sonra karaların koyu rengini, kısa süren yağmurların yahut havanın derinliklerinden gelen suların akışını çiçeklerin rengini tersim ederdi. Bu san'at, Arap Hakimiyetinin üfulünden sonra inkişafa başlayup terk moğul sultanlarının saraylarında kemale ermiş

Minyatür: Halife Alinin muharebesi

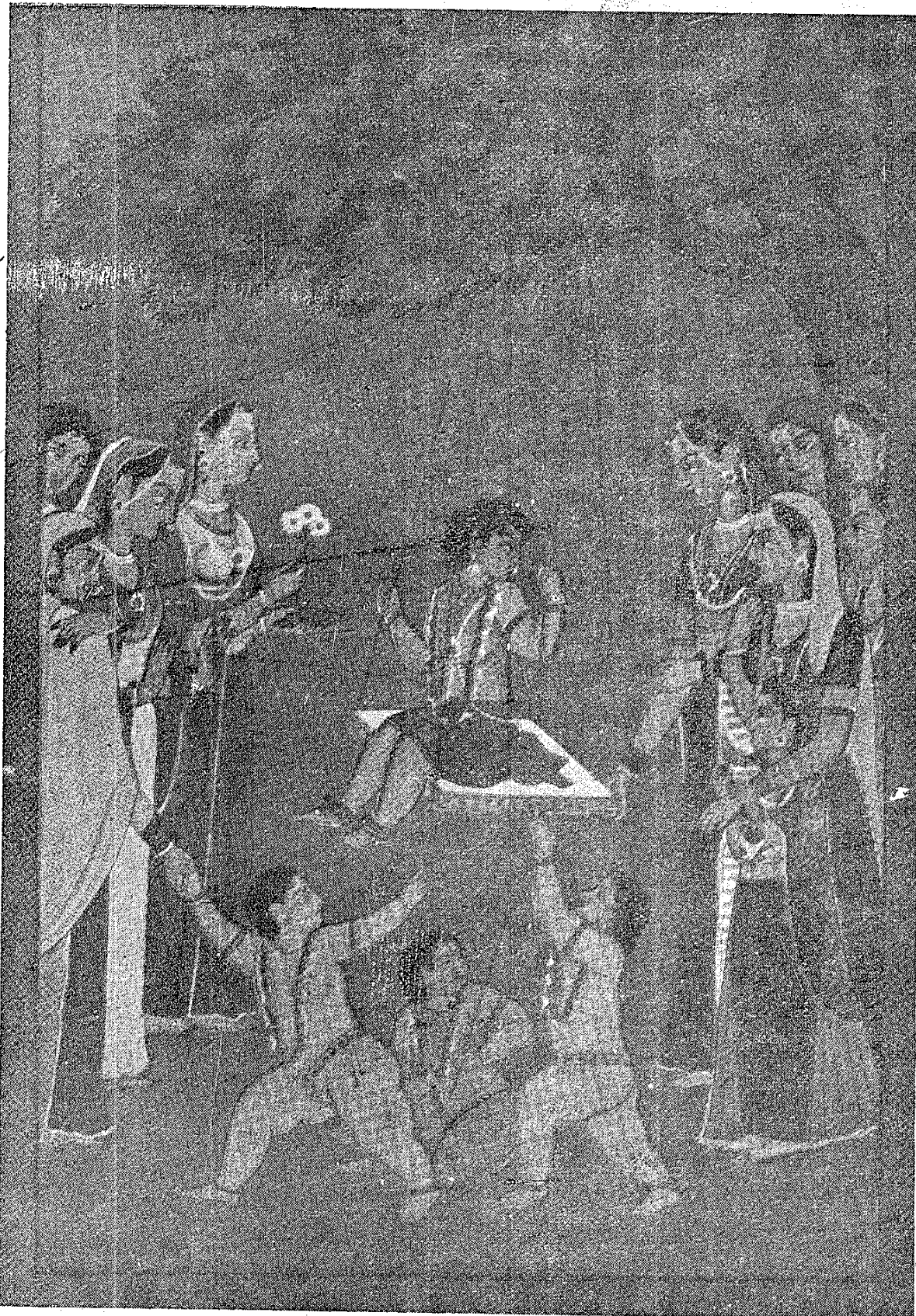
hiç bir heykeltraşa ressama malik olmamasının sebebi bu suretile anlaşılır. Mamafih Türk, Kürt, Arap bedeviyetinden ibaret olan muzaffer suvari dindar kaidelerden hoşlanmıyor, aynı zamanda dinsizlikten de nefret ediyordu. Bu alemin hazinelerini, kadınlarını, neşelerini, şarabı, şarkıyı seviyordu. Onlar bu kanunu parçaladı. Fakat siyasî sebeplerden dolayı bunu alemin gözlerinden gizli tuttu, ca-

miladın yedinci sekizinci asırlarında peygamberimiz Muhammedin suvarileri; dünyayı istila etmek üzere bulunan şarkî Roma ile İrana, cenubî Fransaya, Sicilyaya, Hindisrana kadar islâm dinini yapmışlardı bu din de yalnız Allah itikat idi Acem İmparatorluğunun tesisinden başlayıp bin beşyüz sene sonra Sibiriyadan Bahri-muhit Hindiye uzanan ve (marfopolinin) anladığı Cengiz Mongol imparatorluğu ile kemal eden bu kuvvetli tarihi inkişaf en yüksek noktasına vasil olmuştu, bu inkişaf malûm olan şarkın çehresini yaratmıştı. Çobanlık ile yaşayan bu milletlerin medeniyellerine daimi bir hamlesi vardı. Medeniyetlerinde hayatın bir çok mihrakları sayısız ilahları ile zengin şehir hayatı, yüksek tas-

cihanı istila eden Timürlengin hakimiyeti esnasında efsanevi, Semerkant ve Herat şehirlerinde en ince noktasını bulmuştu. Bu muhteşem devir bir asır sonra Özbeklerin hakimiyetile hitam bulmuştur. Bu Özbeklerden sonra bu günkü Sovyet Rusyası burayı parlak bir Asya vilayeti haline koymağa başlamıştır. lakin Timürlenk ahfadından birisi Lüterin Vitinbergte iddianamesin duvara astığı sırada, Hindistana çekildi. Hindistanda yeni bir imperatorluğu eline geçirdi, bunun büyük kuvveti, efsanevi zenginliği güneş oğlu Avrupayı havretlere ilka etmişti. Bu ülke ilk defa bir asır sonra "Hastegs, Clive,, muhabelelerinden sonra büyük Britannanın kumandası altına geçmiştir.

Minyatür: Hükümdarla refikası.

Minyatür: Şehzade köyde eğleniyor.

Çok büyük bir irtana malik olan, debdebeyi seven Moğnl kayserleri yeni payitaht olan Delhi, Agra, ve Lahurda san'atkârane ananelerine devam ettiler.

Fakat Hindistanın alçak ovası, ağır ve yakıcı havası, ezici "Munsun" rüzgârile İranın, orta Arabistanın yüksek yaylasına benzemez. Bunun gibi çiftçilikle ve ince düşüncelerle meşgul olan Hintli de hayatın neşesinden anlayan "Step,, tekileri benzemez. Onun için san'at başka bir şeydir. Bu san'at açıktır, çünki Hindu mabedini resimlerle doldurmuştur ve müslümanlara batıl itikatlarında çok şiddetli değildir. Bu san'at incedir. Çünkü Hint memleketinde yağmur zamanında buharlı havanın husule getirdiği boğuk sesler vardır. Bu san'at sakindir. Çünkü bir zira'at memlekeli olan bu yerde hayat yere saplanup kalmıştır. Bu san'at, müstevliler kanile karışan Hint kanının heyecanile fazla yüklüdür. Hint ruhu nasıl islam beylerine nufuz etti ise beylerin sarayındaki san'at ta bütün memlekete tesir yapmıştır.

Kullar, resmi geçitler, şenlikler yapan parlak saray Brehmen raiplerinin binlerce senelik "Vischmu, Siva,, efsanelerini duvarlara tersim ettiriyor, kısmen müstakil olan racaların saraylarının yeni bir millî san'at vücuda geliyor. Bu san'atın vasıtaları iptidaidir. Fakat ifadesi zengindir. Esaletle Aristokrasinin kadına karşı olan ihtiramile, halinden köylünün neşesile yeni millî inkişap sayesinde yeni bir dinî harekete geçmenin tatlı zekile doludur.

Nakleden
Hulusi Mehmet